

هویت ملی در نوجوانان و جوانان (فرا ترکیب مقالات فارسی موجود)

سیروس محمودی

شیرین عسکری

چکیده

یکی از مسائل مهم دوران نوجوانی و جوانی، مسئله هویت یابی است و یکی از مهمترین انواع هویت، هویت ملی است. گستردگی پژوهش های انجام شده در این حوزه، ضرورت بررسی نظام مند پژوهش های گذشته را بیش از پیش آشکار می کند. ارزیابی روش شناسی و نتایج این مطالعات و همچنین نحوه تبیین ابعاد هویت ملی در آنها می تواند گام مؤثری در ترسیم تصویری جامع تر از مطالعات صورت گرفته قلمداد شود. هدف مطالعه حاضر، دسته بندی و یکپارچه سازی مطالعات صورت گرفته در حوزه هویت ملی نوجوانان و جوانان می باشد. برای رسیدن به این هدف از روش فرا ترکیب استفاده شده است. جامعه آماری شامل کلیه مقالات فارسی موجود در حوزه هویت ملی در نوجوانان و جوانان می باشد. یافته های پژوهش نشان می دهد که پژوهشگران حوزه هویت ملی در نوجوانان و جوانان، تلقی یکسانی از هویت ملی ندارند. در واقع میان مؤلفه های هویت ملی توافق وجود ندارد و هر پژوهشگر از دیدگاه خود مؤلفه هایی را در نظر گرفته است. همچنین پژوهش های گذشته، بیشتر بر موضوعاتی همچون ارتباط هویت ملی با سایر متغیرها، عوامل مؤثر بر هویت ملی و جایگاه هویت ملی در کتاب های درسی متمرکز شده اند و در این پژوهش ها، جایگاه هویت ملی از دیدگاه اسلام بررسی نشده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

کلید واژگان: هویت ملی، نوجوانان، جوانان.

siroud1218@yahoo.com

^۱ - دکترای علوم تربیتی، استاد یار دانشگاه پیام نور، گروه علوم تربیتی.

^۲ - کارشناسی آموزش ابتدایی، آموزگار دوره ابتدایی، ناحیه ۲ شیراز.

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۹/۰۲ تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۲/۰۲

۱. مقدمه

یکی از مسائل مهم دوران نوجوانی و جوانی، مسئله هویت یابی و خودشناسی است. انسان فطرتاً می خواهد خود را بیابد. در دوران نوجوانی و جوانی، فرد در صدد پاسخگویی به پرسش حساس و سرنوشت ساز «من کیستم؟» است. پرسشی که پاسخ گویی به آن می تواند جایگاه فرد را در عرصه زندگی تعیین نماید و جهت گیریهای فرد در طول زندگی، چه در عرصه فردی و چه در عرصه اجتماعی را روشن سازد و با توجه به هویت شکل گرفته، به رفتار و اعمال و افکار فرد رنگ و بوی ویژه ای ببخشد. هویت در ابعاد مختلف خویشتن شناسی، دیگرشناسی، اجتماعی، فرهنگی، دینی، ملی شرط لازم زندگی است و انسان نخواهد توانست بدون داشتن چارچوبی برای تعیین هویت خود، به صورت مناسبی زندگی کند و به شکلی با معنا و پایدار با دیگران ارتباط برقرار کند (احمدی، ۱۳۸۶: ۱۳۷). در واقع پرسش «من کیستم؟»، ابتدایی ترین و بنیادی ترین نیاز معنوی انسان را در خود نهفته دارد. برای مشارکت کردن در جامعه بعنوان اعضای موثر، ما باید کیستی خود را مشخص کنیم به این معنی که همانطور که ما باید معنایی و تفسیری از افراد، اشیا و حوادث جهان اطرافمان داشته باشیم، باید از خودمان نیز معنا و تفسیری داشته باشیم (وندر زندن، ۱۹۸۷: ۱۴۱). متأسفانه، همه نوجوانان و جوانان به طور کامل موفق به کسب هویت نمی شوند و به هم دلیل اغلب این افراد در زندگی فعلی و آینده خود با مشکلات متعدد فردی، اجتماعی و واکنش های منفی از سوی اطرافیان رو به رو می شوند. در مطالعه شخصیت انسان به ویژه بعد روانی وی، هویت یک جنبه اساسی و درونی است که به کمک آن یک فرد با گذشته اش مرتبط می شود و در زندگی احساس تداوم و یکپارچگی می کند. به سخن دیگر، هویت، مفهوم ذهنی یک فرد از خودش به عنوان یک فرد بی نظیر و دارای ثبات است (برزونسکی، ۲۰۰۵: ۱۸۱).

مهمترین نوع هویت، هویت ملی است زیرا نقشی تعیین کننده در حوزه فرهنگ، اجتماع، سیاست و حتی اقتصاد دارد. به عبارت دیگر هویت ملی فراگیرترین و در عین حال مشروعتترین سطح هویت در تمامی نظامهای اجتماعی - جدای از گرایش های ایدئولوژیک می باشد. اهمیت مفهوم هویت ملی نسبت به سایر انواع هویت جمعی، در تأثیر بسیار آن بر حوزه های متفاوت زندگی در هر نظام اجتماعی است (احمدی، ۱۳۸۴). هویت ملی یکی از جامع ترین بخش های هویت جمعی است که نیاز به آن و احساس تعلق، وفاداری و گرایش به سمت آن از ضرورت های انکارناپذیر در هر جامعه ای است. امروزه این مفهوم به اندازه ای اهمیت پیدا کرده است که برخی اندیشمندان، هویت ملی را زیر بنای سایر هویت ها می دانند (پول، ۲۰۰۳). بنا به تعریف سالازار (۱۹۹۸)، هویت ملی زیر مجموعه ای از هویت اجتماعی است که تأثیرات بسیار زیادی را در طول تاریخ بر کشورها و ملت ها گذاشته است. در حقیقت هویت ملی، همچون شمشیر دولبه ای است که هم مثبت است و هم منفی. تأکید بیش از حد بر ملیت در دوره هایی از تاریخ به شدت مطرح بوده و حتی باعث بروز جنگ های مختلف شده است. وی چنین نتیجه می گیرد که هویت ملی و چگونگی رشد و پرورش آن همچنان به صورت یک مسأله است. (شمشیری، ۱۳۸۷: ۱۶). و به همین خاطر در دهه های اخیر، هویت ملی به عنوان یکی از اساسی ترین مؤلفه های علوم اجتماعی و انسانی مورد توجه صاحب نظران قرار گرفته است (نیازی، ۱۳۹۰). به علاوه، توجه به مقوله هویت در شرایط جامعه جهانی و فرآیند شتابان تغییرات حاصل از انقلاب اطلاعاتی و ارتباطی به ویژه در جوامع جهان سوم بیش از پیش احساس می گردد. در واقع، شرایط کنونی ارتباطات جهانی، توسعه و رشد تکنولوژیهای مختلف، رویارویی مداوم فرهنگی و غیره باعث شده است که مسأله هویت در ابعاد مختلف از جمله هویت ملی به موضوع اصلی در بررسیهای اجتماعی تبدیل شود (سفیری و غفوری، ۱۳۸۸: ۲). در دو دهه اخیر در ایران

تحقیقات متعددی در مورد هویت ملی نوجوانان و جوانان، انجام شده است. گستردگی و پراکندگی مطالعات در این حوزه سبب شده است که چشم انداز منسجمی از یافته های علمی در حوزه سنجش و تحلیل عوامل مؤثر بر هویت ملی وجود نداشته باشد. بنابراین انجام مروری نظام مند بر پژوهش های انجام شده، ارزیابی روش شناسی و بررسی عوامل مؤثر بر هویت ملی، می تواند گام مؤثری برای ترسیم تصویری جامع تر از مطالعات صورت گرفته قلمداد شود. پژوهش حاضر ضمن دسته بندی و یکپارچه سازی پژوهش های صورت گرفته در این حوزه، تلاش دارد به این پرسش ها پاسخ دهد که اولاً، پژوهش های گذشته با چه آسیب هایی همراه بوده است و ثانیاً، این پژوهش ها چه عواملی را به عنوان عوامل مؤثر بر هویت ملی نوجوانان و جوانان معرفی نموده اند؟

۱.۱. پیشینه تحقیق

شریفی و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه بین هویت دینی و ملی با سلامت روانی دانشجویان» با این نتیجه دست یافتند که بین هویت دینی دانشجویان و سلامت روانی آنها رابطه وجود دارد. ربانی و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان «رابطه هویت ملی و قومی در بین دانشجویان آذری، کرد و عرب دانشگاه های دولتی ایران» به این نتیجه دست یافتند که بین دو متغیر هویت ملی و هویت قومی رابطه مثبت، هم افزا و متوسطی وجود دارد. و بین هویت ملی و «احساس محرومیت» رابطه منفی نسبتاً بالایی وجود دارد.

مقیم و امینی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی نگرش جوانان یزدی نسبت به مؤلفه های هویت ملی و عوامل مؤثر بر آن»، نشان دادند که نگرش اکثریت جوانان یزدی در خصوص هویت ملی به سمت متوسط به بالا گرایش دارد. همچنین یافته های این تحقیق نشان داد که متغیرهای دینداری و رضایت از زندگی با هویت ملی رابطه مثبت دارد. موحد و صالحی (۱۳۹۲) تحقیقی با عنوان «دینداری و نگرش نسبت به هویت ملی در میان نوجوانان» انجام داده اند. نتایج این پژوهش نشان داده است که بین دینداری و هویت ملی رابطه معنی دار وجود دارد.

ادیبی و جلالی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «مدیریت بدن و هویت ملی جوانان» به این نتیجه دست یافته اند که بین مدیریت بدن و هویت ملی جوانان رابطه منفی وجود دارد. قاسمی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه احساس عدالت اجتماعی با هویت ملی جوانان» به این نتیجه دست یافته اند که به هر میزان که احساس عدالت در میان جوانان بالاتر باشد، هویت ملی در آنان بالاتر است. مصطفوی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «نقش اینترنت در شکل گیری هویت ملی جوانان» بر تأثیر اینترنت بر شکل گیری هویت ملی جوانان تأکید نموده است.

شفیعی تبار و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان «رابطه حرمت خود جمعی با هویت ملی در دانشجویان» به این نتیجه دست پیدا نموده اند که بین حرمت خود جمعی و هویت ملی رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. نوروزی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه بین مؤلفه های برنامه درسی پنهان با هویت ملی»، نشان دادند که بین مؤلفه های برنامه درسی پنهان و هویت ملی رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. ایمان و مرادی (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه بین رضایت اجتماعی و هویت ملی با تعهد اجتماعی جوانان» به این نتیجه دست یافتند که بین هویت ملی و تعهد اجتماعی جوانان ارتباط مثبت و معنی دار وجود دارد.

حسینی انجدانی و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان «نقش رسانه ها در رشد هویت ملی نوجوانان شهر تهران» به این نتیجه رسیدند که میزان استفاده از رادیو و تلویزیون رشد هویت ملی را پیش بینی می کند. ایمان و روحانی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «هویت اسلامی و هویت های رقیب: مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه شیراز» نشان داده اند که رابطه مثبت و معنی داری بین هویت اسلامی و هویت ملی وجود دارد. اما بین هویت اسلامی و هویت جهانی رابطه منفی وجود دارد. ملکی و عباسپور (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان «بررسی جامعه شناختی نگرش جوانان نسبت به هویت ملی و مؤلفه های آن» نشان داده اند که اینترنت و ماهواره بر هویت ملی جوانان تأثیر منفی دارد. اکبری و عزیزی (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان «هویت ملی و عوامل مؤثر بر آن در میان دانش آموزان دوره متوسطه» نشان دادند که مهمترین متغیر های مؤثر بر هویت ملی عبارتند از احساس تعلق به جامعه، نوع رویکرد به غرب و مشروعیت نظام سیاسی می باشد.

محمدبخش و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «جهانی شدن و هویت ملی دانشجویان دانشگاه تبریز» به این نتیجه رسیده اند که با افزایش فرایند جهانی شدن، هویت ملی دانشجویان رو به کاهش می گذارد.

حسینی انجدانی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «نقش والدین، همسالان، محیط آموزشی و رسانه ها در رشد هویت ملی نوجوانان و جوانان شهر تهران» به این نتیجه دست یافتند که هویت ملی دارای سه بعد شناختی، عاطفی و رفتاری است و رشد هویت ملی از اوایل نوجوانیتا اوایل جوانی، روندی کاهشی اما شناخت علائم و نمادهای ملی روندی افزایشی را نشان می دهد.

لطف آبادی و نوروزی (۱۳۸۳) در پژوهشی با عنوان «بررسی چگونگی نگرش دانش آموزان دبیرستانی و پیش دانشگاهی ایران به جهانی شدن و تأثیر آن بر ارزش ها و هویت دینی و ملی آنان» نشان دادند که چگونگی نگرش نوجوانان به پدیده جهانی شدن و جهانی سازی بر نظام ارزشی و هویت دینی و ملی آنان تأثیر می گذارد و اگر بتوانیم نگرش فعال و منطقی به مسائل جهانی را در آنان تقویت کنیم، روحیه ملی و دینی در آنان تقویت خواهد شد. خواجه نوری و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان «سبک زندگی و هویت ملی (مطالعه موردی: دانش آموزان دبیرستان های شهر شیراز)» نشان دادند که سبک زندگی دانش آموزان بر هویت ملی آنان تأثیر گذار است.

نیک ملکی و مجیدی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «شبکه های ماهواره ای فارسی زبان و هویت ملی و اسلامی جوانان» نشان دادند که هرچه میزان تماشای ماهواره در جوانان افزایش یابد، هویت ملی و دینی در آنان کاهش خواهد یافت.

صالحی عمران و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «بررسی دیدگاه مدیران دوره های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه درباره هویت ملی»، نشان دادند که دوره ابتدایی از مهمترین دوره های تحصیلی برای آموزش هویت ملی می باشد. همچنین یافته های این پژوهش نشان دهنده این است که مهمترین ضعف نظام آموزش و پرورش در آموزش هویت ملی، جامع نبودن این آموزش ها است. حاجیانی و محمدزاده (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر فضای مجازی (اینترنت) بر هویت ملی دانشجویان» نشان دادند که بین مدت استفاده از اینترنت و بعد رفتاری و شناختی هویت ملی کاربران همبستگی مثبت وجود دارد. برای نوع استفاده اطلاعاتی از اینترنت رابطه مثبت و برای استفاده های ارتباطی و سرگرمی رابطه منفی وجود دارد.

حافظ نیا و همکاران (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان «تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی (مطالعه موردی: دانشجویان شهر تهران)» نشان دادند که گسترش فرایند های جهانی شدن در قالب فناوری اطلاعات و ارتباطات بر هویت ملی دانشجویان تأثیر منفی

دارد. امینی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «تحلیل و ارزیابی هویت ملی و دینی دانشجویان دانشگاه کاشان و علوم پزشکی کاشان» نشان دادند که هویت ملی و دینی به عنوان دو عرصه مهم از مقوله هویت، نقشی مهم و برجسته در ایجاد، احیا و رشد متوازن فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جوامع مختلف از جمله جامعه ایران ایفا می کنند.

صالحی امیری و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای هویت ملی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشجویان مدیریت امور فرهنگی دانشگاه جامع علمی کاربردی رشت)» به این نتیجه رسیده اند که میزان اعتماد به رسانه بر ارتقای هویت ملی دانشجویان تأثیرگذار است.

۱.۲. روش شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ نحوه به دست آوردن داده های مورد نیاز، توصیفی؛ از لحاظ روش شناسی، کیفی؛ و از لحاظ روش، فراترکیب می باشد. در سال های اخیر با رشد پژوهش ها در حوزه های مختلف علمی و مواجه شدن جامعه علمی با انفجار اطلاعات، اندیشمندان در عمل به این نتیجه رسیده اند که اطلاع و تسلط بر تمامی ابعاد یک رشته و به روز بودن در این زمینه تا حدود زیادی امکان پذیر نیست، لذا پژوهش های ترکیبی، که عصاره پژوهش های انجام شده در یک موضوع خاص را به شیوه نظام مند و علمی فراروی پژوهشگران قرار می دهند، گسترش روزافزون یافته است (از کیا و توکلی، ۱۳۸۵: ۲). رویکرد فراترکیب، نوعی مطالعه کیفی است که اطلاعات و یافته های استخراج شده از مطالعات دیگر با موضوع مشابه و مرتبط را بررسی می کند (لیندگرین و همکاران، ۲۰۰۴؛ جنسن و آلن، ۱۹۹۶). به طور کلی دو نگاه بر «فراترکیب» حاکم است رویکرد اول که «یکپارچه کننده» نام دارد، بر جمع آوری، گردآوری و یکپارچه کردن مطالعات پیشین تأکید دارد، به نحوی که نقاط مشابه یافته های مطالعات پیشین را شناسایی و آنها را براساس متغیرهایی با قابلیت اعتماد بالا یکپارچه می کند و نیز نتایجی از نوع روابط علی میان پدیده ها و هم چنین قابلیت تعمیم پذیری یافته ها را به دنبال دارد. نگاه دوم که «ترکیب تفسیری» است، بر تأویل و تفسیر مطالعات قبلی تأکید دارد. در این نگاه، مقایسه و تفسیر با اهمیت است؛ به این دلیل که با استفاده از نوعی استقراء، پیش بینی می کند که در شرایط مشابه چه اتفاقی ممکن است بیافتد و این که مقولات چطور به هم مربوط می شوند و یا با هم تعامل می کنند (والش و داون، ۲۰۰۸: ۲۰۸). فراترکیب با فراهم کردن نگرش سیستماتیک برای پژوهشگران از راه ترکیب پژوهش های کیفی مختلف به کشف موضوعات و استعاره های جدید و اساسی می پردازد و با این روش دانش جاری را ارتقا داده، یک دید جامع و گسترده ای را نسبت به مسائل پدید می آورد. فراترکیب مستلزم این است که پژوهشگر، یک بازنگری دقیق و عمیق انجام داده، یافته های پژوهش های مرتبط را ترکیب کند. از طریق بررسی یافته های مقاله های اصلی پژوهش، پژوهشگران واژه هایی را آشکار و ایجاد می کنند که نمایش جامع تری از پدیده تحت بررسی را نشان می دهد. مشابه نگرش نظامند، نتیجه ی فرا تلفیق بزرگ تر از مجموع بخش هایش است (زیمر، ۲۰۰۶: ۳۸۸-۳۱۱). جامعه آماری این مطالعه، شامل پژوهش هایی است که هویت ملی را در نوجوانان و جوانان بررسی نموده اند. در مجموع ۶۴ سند استخراج و انتخاب شد. اسناد منتخب بر اساس ۶ مقوله تلخیص و مورد بازبینی قرار گرفتند.

جدول (۱). اسناد انتخاب شده برای تحلیل محتوا

ردیف	پژوهشگر/پژوهشگران	عنوان پژوهش
۱-	شریفی و همکاران(۱۳۸۸)	بررسی رابطه بین هویت های دینی و ملی با سلامت روانی دانشجویان
۲-	ربانی و همکاران(۱۳۸۸)	رابطه هویت ملی و قومی در بین دانشجویان آذری، کرد و عرب دانشگاه های دولتی ایران
۳-	مقیممی و امینی(۹۱)	بررسی نگرش جوانان یزدی نسبت به مؤلفه های هویت ملی و عوامل مؤثر بر آن
۴-	موحد و صالحی(۱۳۹۲)	دینداری و نگرش نسبت به هویت ملی در میان نوجوانان شهرهای بانه و قروه
۵-	ادیبی و جلالی(۱۳۹۴)	مدیریت بدن و هویت ملی جوانان(نمونه‌ی مورد مطالعه :جوانان شهر ساری)
۶-	قاسمی و همکاران(۱۳۹۴)	بررسی رابطه احساس عدالت اجتماعی بر هویت ملی جوانان قوم کرد(نمونه ی موردی: شهر قروه)
۷-	مصطفوی(۱۳۹۴)	نقش اینترنت در شکل گیری هویت ملی با ارائه مدل تحلیلی(مورد مطالعه جوانان ۳۰-۱۸ شهر کاشان)
۸-	شفیعی تبار و همکاران(۱۳۸۹)	رابطه حرمت خود جمعی و هویت ملی در دانشجویان
۹-	لقمان نیا و همکاران(۱۳۹۱)	توافق و عدم توافق در زمینه مؤلفه های هویت ملی و تلویحات آن در نظام آموزش و پرورش ایران
۱۰-	نوروزی و همکاران(۱۳۹۳)	بررسی رابطه بین مؤلفه های برنامه درسی پنهان و هویت ملی دانش آموزان متوسطه
۱۱-	ایمان و مرادی(۱۳۸۸)	بررسی رابطه بین رضایت اجتماعی و هویت ملی با تعهد اجتماعی جوانان : مورد مطالعه شهر شیراز
۱۲-	حقیقتیان و همکاران(۱۳۸۹)	هویت ملی و برخی عوامل مؤثر بر آن در بین دانش آموزان مقطع متوسطه اصفهان
۱۳-	موحد و همکاران(۱۳۹۳)	بررسی رابطه هویت قومی و ملی با تأکید بر نقش دینداری:نمونه موردی دانش آموزان متوسطه شهر یاسوج
۱۴-	حسینی و همکاران (۱۳۸۸)	نقش رسانه ها در رشد هویت ملی نوجوانان شهر تهران
۱۵-	ربانی و همکاران(۱۳۸۸)	رسانه های جمعی و هویت ملی(مطالعه موردی در دانشجویان دانشگاه اصفهان)
۱۶-	فکوهی و آموسی(۱۳۸۸)	هویت ملی و هویت قومی در کردستان ایران (مطالعه موردی معیشت اقتصادی و تعلق های هویتی نزد جوانان شاغل در اقتصاد غیر رسمی پیرانشهر)
۱۷-	پاینده و جعفر زاده(۱۳۸۹)	بررسی رابطه میزان هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان دهدشت
۱۸-	فیاض و ایمانی(۱۳۸۹)	بررسی نمادهای هویت ملی در کتاب های درسی تاریخ و علوم اجتماعی دوره متوسطه
۱۹-	علی زاده و همکاران(۱۳۸۹)	نقش آموزش در ارتقاء شاخص های هویت ملی؛(بررسی موردی دانش آموزان شهر زنجان)
۲۰-	لقمان نیا و خامسان(۱۳۸۹)	جایگاه هویت ملی در نظام آموزش و پرورش ایران
۲۱-	ایمان و روحانی(۱۳۹۲)	هویت اسلامی و هویت های رقیب(هویت جهانی، ملی و قومی) مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه شیراز
۲۲-	ملکی و عباسپور(۱۳۸۷)	بررسی جامعه شناختی نگرش جوانان نسبت به هویت ملی و مؤلفه های آن

۲۳-	اکبری و عزیزی(۱۳۸۶)	هویت ملی و عوامل مؤثر بر آن در میان دانش آموزان دوره متوسطه
۲۴-	محمدبخش و همکاران(۱۳۹۰)	جهانی شدن و هویت ملی دانشجویان دانشگاه تبریز
۲۵-	حسینی انجدانی و همکاران(۱۳۹۳)	نقش والدین، همسالان، محیط آموزشی و رسانه ها در رشد هویت ملی نوجوانان و جوانان شهر تهران
۲۶-	لطف آبادی و نوروزی(۱۳۸۳)	بررسی چگونگی نگرش دانش آموزان دبیرستانی و پیش دانشگاهی ایران به جهانی شدن و تأثیر آن بر ارزش ها و هویت دینی و ملی آنان
۲۷-	لقمان نیا و همکاران(۱۳۹۰)	شناسایی مؤلفه های هویت ملی در برنامه های درسی بر اساس نظریه داده بنیاد
۲۸-	شمشیری و نوشادی(۱۳۸۶)	بررسی میزان برخورداری کتاب های فارسی ،تاریخ و تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی از مؤلفه های هویت ملی
۲۹-	صالحی و شکیباییان(۱۳۸۶)	بررسی میزان توجه به مؤلفه های هویت ملی در کتاب های درسی دوره آموزش ابتدایی
۳۰-	جعفرزاده پور(۱۳۸۹)	کتاب های درسی و هویت ملی (فرا تحلیل مطالعه های انجام شده درباره کتاب های درسی)
۳۱-	خواجه نوری و همکاران(۱۳۸۹)	سبک زندگی و هویت ملی(مطالعه موردی:دانش آموزان دبیرستان های شهر شیراز)
۳۲-	هاشمی و قربانعلی زاده(۱۳۹۳)	هویت ملی در کتب مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی
۳۳-	رضایی و همکاران(۱۳۹۰)	جایگاه برنامه های درسی دانشگاهی در تقویت هویت ملی دانشجویان
۳۴-	موحد و کاووسی(۱۳۹۰)	عوامل فرهنگی- اجتماعی مرتبط با هویت ملی نوجوانان شهر اهواز
۳۵-	حسینی و درویژه(۱۳۹۱)	بررسی و مقایسه ابعاد عاطفی، شناختی و رفتاری هویت ملی (مطالعه موردی دانش آموزان راهنمایی و متوسطه و دانشجویان شهر تهران)
۳۷-	نیک ملکی و مجیدی(۱۳۹۲)	شبکه های ماهواره ای فارسی زبان و و هویت ملی و اسلامی جوانان
۳۸-	صالحی عمران و همکاران(۱۳۹۲)	بررسی دیدگاه مدیران دوره های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه درباره هویت ملی
۳۹-	زاویه و عزیزی(۱۳۹۲)	تصاویر کتابهای درسی و رابطه آنها با هویت ملی و دینی مطالعه کتاب های اول و دوم دبستان
۴۰-	فروتن(۱۳۹۳)	الگوهای بازنمایی هویت ملی در سیستم آموزشی ایران
۴۱-	جعفری و همکاران(۱۳۹۳)	بررسی عوامل مرتبط با هویت ملی دانش آموزان متوسطه شهر کرج
۴۲-	عبایی کوپایی و همکاران(۱۳۸۹)	رابطه نظام ارزش ها با هویت ملی دانش آموزان
۴۳-	رهبری و همکاران(۱۳۹۴)	هویت ملی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ج.ا.ایران
۴۴-	حاجیبانی و محمدزاده(۱۳۹۴)	بررسی تأثیر فضای مجازی(اینترنت) بر هویت ملی دانشجویان
۴۵-	رضایی و همکاران(۱۳۹۴)	رابطه استفاده از اینترنت و شکل گیری هویت ملی جوانان شهر همدان
۴۶-	زارعی و همکاران(۱۳۹۴)	بازنمایی هویت ناحیه ای و ملی در کتاب استان شناسی هرمزگان، کردستان و سیستان و بلوچستان
۴۷-	ازغندی محمدی مهر(۱۳۹۵)	بازنمایی هویت ملی در کتاب های فارسی مقطع دبستان
۴۸-	ایشانی و حاجی حسین(۱۳۹۶)	نقش کتاب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی در هویت ملی
۴۹-	حافظ نیا و همکاران(۱۳۸۵)	تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی(مطالعه موردی:دانشجویان شهر تهران)
۵۰-	نوشادی و همکاران(۱۳۹۰)	نقش کتاب تعلیمات اجتماعی پنجم دبستان و سوم راهنمایی در شکل گیری هویت ملی
۵۱-	مهرمند و همکاران(۱۳۸۹)	بررسی جامعه شناختی میزان رابطه هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان آذری زبان شهر ارومیه
۵۲-	امینی و همکاران(۱۳۹۳)	تحلیل و ارزیابی هویت ملی و دینی دانشجویان دانشگاه کاشان و علوم پزشکی کاشان

۵۳-	صالحی امیری و همکاران(۱۳۹۳)	بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای هویت ملی دانشجویان(مطالعه موردی: دانشجویان مدیریت امور فرهنگی دانشگاه جامع علمی کاربردی رشت)
۵۴-	مسعود نیا و همکاران(۱۳۹۳)	بررسی رابطه هویت ملی و قومی (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه تهران)
۵۵-	غریبیان و همکاران(۱۳۹۴)	بررسی گرایش دانشجویان نسبت به هویت ملی با تأکید بر قومیت
۵۶-	معدنی و مظفر(۱۳۹۱)	بررسی عوامل تأثیر گذار بر هویت ملی دانش آموزان
۵۷-	گلشن محمودی و اسکندری(۱۳۹۱)	تأثیر سرمایه اجتماعی بر هویت ملی جوانان در شهر ارسنجان
۵۸-	حکمت پور و صالحی(۱۳۹۱)	بررسی تأثیر نقش خانواده در حفظ هویت ملی و دینی جوانان (مطالعه موردی منطقه ۱ و ۵ شهر تهران)
۵۹-	ساعی و عبدمولایی(۹۰)	بررسی تأثیر سبک های تربیتی والدین بر هویت ملی و اجتماعی دانش آموزان
۶۰-	حضرتی (۱۳۸۸)	هویت ملی ایرانی و جوانان
۶۱-	ظروفی(۱۳۸۸)	بررسی ارتباط بین هویت ملی و استفاده از رسانه ها در بین دانشجویان
۶۲-	مصرآبادی و همکاران(۱۳۹۴)	تعیین ابعاد هویت ملی قومیتی و مقایسه ابعاد هویت قومی، ملی و جهانی دانشجویان قومیت های مختلف
۶۳-	وحید و همکاران(۱۳۹۱)	تأثیر وسایل ارتباط جمعی بر همبستگی ملی جوانان و هویت ایرانی
۶۴-	ساروخانی و ملکیان(۱۳۹۰)	رابطه بین نحوه گذران اوقات فراغت و هویت ملی جوانان شهر تهران

۲. بحث (یافته های تحقیق)

۲.۱. پوشش زمانی پژوهش های مورد مطالعه

پژوهش های بررسی شده در بازه زمانی ۱۳۹۶-۱۳۸۰ انجام شده اند. طبقه بندی پژوهش ها در سه دوره زمانی نشان می دهد که بیشترین تعداد مطالعات در زمینه هویت ملی نوجوانان و جوانان، مربوط به بازه زمانی ۱۳۹۶-۱۳۹۱ می باشد. به طوری که ۵۳ درصد مطالعات صورت گرفته به این بازه زمانی تعلق دارد. بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۸۶ با ۴۴ درصد در رتبه بعدی قرار دارد.

جدول شماره ۱: پوشش زمانی مقالات مورد بررسی

پوشش زمانی	فراوانی	درصد
۱۳۸۵-۱۳۸۰	۲	۳
۱۳۸۶-۱۳۹۰	۲۸	۴۴
۱۳۹۶-۱۳۹۱	۳۴	۵۳
مجموع	۶۴	۱۰۰

۲.۲. مقوله بندی پژوهش ها بر مبنای موضوع های مورد مطالعه

بر اساس موضوع هایی که در پژوهش به آنها پرداخته شده، چهار مقوله قابل توجه است. ۴۰/۶ درصد پژوهش ها، ارتباط و همبستگی هویت ملی را با سایر متغیرها بررسی نموده اند. ۳۲/۸ درصد از پژوهش ها، عوامل مؤثر بر هویت ملی را بررسی نموده اند. ۲۱/۹ درصد از مقالات نیز جایگاه هویت ملی را در کتاب های درسی بررسی نموده اند و ۴/۷ درصد مقالات نیز دیدگاه و نگرش افراد را نسبت به هویت ملی مورد بحث و بررسی قرار داده اند.

جدول شماره ۲: مقوله بندی مقالات بر حسب موضوع

درصد	فراوانی	مقوله بندی بر حسب موضوع
۴۰/۶	۲۶	بررسی ارتباط و همبستگی هویت ملی با سایر متغیرها
۳۲/۸	۲۱	بررسی عوامل مؤثر بر هویت ملی
۲۱/۹	۱۴	تحلیل محتوای جایگاه هویت ملی در کتاب های درسی
۴/۷	۳	بررسی دیدگاه و نگرش افراد نسبت به هویت ملی
۱۰۰	۶۴	مجموع

۲.۳. روش شناسی مطالعات انجام شده

۲.۳.۱. روش مطالعه

روش تحقیق پیمایشی، بیشترین کاربرد را در مطالعات داشته است. ۷۵ درصد از مطالعات انجام شده به شیوه پیمایشی انجام شده است. ۲۳/۴ درصد از تحقیقات به روش تحلیل محتوا انجام شده. ۱/۶ درصد از مطالعات با توصیفی- تحلیلی صورت گرفته اند.

جدول شماره ۳: روش شناسی مطالعات صورت گرفته

درصد	فراوانی	روش
۷۵	۴۸	پیمایشی
۲۳/۴	۱۵	تحلیل محتوا
۱/۶	۱	توصیفی - تحلیلی
۱۰۰	۶۴	مجموع

۲.۳.۲. جامعه آماری

مقیاس جوامع آماری در ۵ دسته ملی، استانی، منطقه ای، شهر، مطالعه موردی دانشگاهها و اسناد و مدارک تقسیم بندی شده اند. بیشتر جوامع آماری در مقیاس شهر بوده است که ۴۶ درصد از مطالعات را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره ۵: جامعه آماری مورد بررسی

درصد	فراوانی	جامعه آماری
۳/۲	۲	کشوری - ملی
۱/۶	۱	استانی
۴/۸	۳	منطقه ای (چند شهر)
۴۶	۲۹	شهر
۲۰/۶	۱۳	مطالعه موردی دانشگاهها
۲۳/۸	۱۵	اسناد و مدارک (تحلیل محتوا)
۱۰۰	۶۳	مجموع

۲,۳,۳. متغیرهای بررسی شده در مطالعات هویت ملی

جدول شماره (۴) نشان می دهد که در مطالعات بررسی شده، ۲۶ متغیر مورد بحث و بررسی قرار گرفته اند. در میان این متغیرها، متغیر هویت قومی و رسانه بیش از سایر متغیرها مورد مطالعه قرار گرفته اند.

جدول شماره ۴: متغیرهای بررسی شده در مطالعات هویت ملی

متغیر	فراوانی	متغیر	فراوانی	متغیر	فراوانی
هویت قومی	۷	مدیریت بدن	۱	نظام ارزش ها	۱
رسانه	۷	احساس عدالت	۱	احساس تبعیض	۱
هویت دینی	۳	حرمت خود جمعی	۱	سرمایه اجتماعی	۱
دینداری	۳	تعهد اجتماعی	۱	نقش خانواده	۱
جهانی شدن	۳	آموزش	۱	سبک های تربیتی	۱
اینترنت	۳	رضایت اجتماعی	۱	اوقات فراغت	۱
سبک زندگی	۲	پایگاه اقتصادی- اجتماعی	۱		
برنامه درسی پنهان	۲	ماهواره	۱		
سلامت روان	۱	گرایش به گروه مرجع	۱		
رضایت از زندگی	۱	مدرسه	۱		

۲,۳,۴. فراوانی مؤلفه های هویت ملی در پژوهش های گذشته

جدول شماره (۶)، نشان میدهد که مطالعات پیشین، ۱۸ مؤلفه برای هویت ملی مشخص شده است. مؤلفه های فرهنگ و میراث فرهنگی، یعد سرزمینی (جغرافیایی)، بعد سیاسی، بعد تاریخی، زبان و ادبیات فارسی، بعد اجتماعی و بعد دینی بیش از سایر مؤلفه ها به عنوان مؤلفه ابعاد هویت ملی بررسی شده اند.

جدول شماره (۶): فراوانی مؤلفه های هویت ملی در مطالعات گذشته

مؤلفه ها	فراوانی	مؤلفه ها	فراوانی
زبان و ادبیات فارسی	۱۲	اسطوره های ملی	۴
بعد تاریخی	۱۴	قومیت	۳
بعد سرزمینی	۱۶	عنصر عاطفی	۳
فرهنگ و میراث فرهنگی	۲۲	عنصر شناختی	۳
بعد اجتماعی	۱۲	عنصر رفتاری	۳
بعد سیاسی	۱۶	عنصر ارزشی	۱
هنجارها و ارزش های ملی	۱۰	عنصر احساسی	۱
بعد دینی	۱۲	تعلق خاطر مشترک	۱
نمادهای ملی	۶	وفاداری مشترک	۱

۵,۳,۲. عوامل مؤثر بر هویت ملی در مطالعات

در مطالعات بررسی شده، عواملی همچون هویت قومی، سلامت روانی، دینداری، رسانه های داخلی، رضایت از زندگی، احساس عدالت (عدالت اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و زبانی)، استفاده هدفمند از اینترنت، حرمت خود جمعی، برنامه درسی پنهان، رضایت اجتماعی، ملی گرایی دوستان و خانواده، سفرهای علمی به مکان های تاریخی، کتاب و مجلات غیر درسی، آموزش هدفمند مؤلفه های هویت ملی، برنامه درسی پنهان، سبک زندگی و میزان اطلاعات تاریخی، سرمایه اجتماعی، جهت گیری مذهبی و سبک های تربیتی والدین بر هویت ملی تأثیری مثبت دارند و عواملی همچون احساس محرومیت نسبی، رسانه های خارجی، مدیریت بدن، استفاده افراطی و سرگرم کننده از اینترنت، هویت جهانی، ماهواره، شبکه های اجتماعی بر هویت ملی تأثیر منفی دارند.

۳. نتیجه

امروزه مسأله هویت از جنبه های گوناگون از سوی متفکران و نظریه پردازان بسیاری مورد توجه قرار گرفته است. دلایل و زمینه های مختلف اجتماعی و فرهنگی به ویژه در سطح نوجوانان و جوانان، اهمیت رسیدگی علمی به موضوع فوق را افزایش داده است که با توجه به بافت جمعیت جوان کشور و تأثیر قابل ملاحظه این قشر در بازسازی و نیز آینده یک جامعه ضرورت مطالعه پیرامون چگونگی شکل گیری شخصیت اجتماعی آنان و به طور مشخص هویت ملی آنها از اهمیت بسزایی برخوردار می باشد. با توجه به اهمیت هویت ملی در نوجوانان و جوانان، این پژوهش به بررسی پژوهش های گذشته پرداخته است. نتایج و یافته های این پژوهش نشان می دهد که:

- پژوهشگران حوزه هویت ملی در نوجوانان و جوانان، تلقی یکسانی از هویت ملی ندارند و در تعریف و سنجش هویت ملی نوعی تقلیل گرایی از جانب پژوهشگران این حوزه دیده می شود. در واقع میان مؤلفه های هویت ملی توافق وجود ندارد و هر پژوهشگر از دیدگاه خود مؤلفه هایی را در نظر گرفته است.

- پژوهش های گذشته بیشتر بر موضوعاتی همچون ارتباط هویت ملی با سایر متغیرها، عوامل مؤثر بر هویت ملی و جایگاه هویت ملی در کتاب های درسی متمرکز شده اند. در این پژوهش ها، جایگاه هویت ملی از دیدگاه اسلام بررسی نشده است. - در پژوهش های گذشته بیشتر از روش کمی پرسشنامه و تحلیل محتوا استفاده شده است. در این پژوهش ها بندرت از روش کیفی و یا آمیخته (ترکیبی) استفاده شده است.

- جامعه آماری مورد بررسی بیشتر مربوط به شهر، مطالعه موردی دانشگاهها و اسناد و مدارک بوده است و مطالعات در سطح ملی و استانی بسیار کم بوده است. و لذا با توجه به شرایط جهانی شدن و پیامدهای فرهنگی آن و تلاش ماهواره ها و رسانه های غربی برای هویت زدایی در کشورهای مسلمان، پیشنهاد می شود مطالعات گسترده ای در سطح استانی و کشوری صورت گیرد.

- جایگاه هویت ملی در اسناد و مدارک و کتاب های درسی مورد استفاده نوجوانان و جوانان، جایگاه شایسته ای نیست و همه ابعاد هویت ملی را تبیین ننموده است.

- یکی از مهمترین عوامل در افزایش هویت ملی، بالا رفتن رضایت (رضایت شغلی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و غیره) از زندگی است. کاهش رضایت از زندگی از یک طرف سبب مهاجرت نخبگان به خارج از کشور می شود و از طرف دیگر در استان های مرزی و سنی نشین سبب تقویت روحیه جدایی طلبی می شود.

با توجه به یافته ها و نتایج تحقیق پیشنهاد می شود:

- ۱- برای تعیین ابعاد و مؤلفه های هویت ملی، گروهی از متخصصان علوم اجتماعی، معارف اسلامی، علوم سیاسی، انسان شناسی، علوم تربیتی و روان شناسی با هم فکری ، ابعاد و مؤلفه های هویت ملی را با ریکرد بین رشته ای تعیین و برای استفاده در اختیار دانشگاهها و محققین قرار دهند.
- ۲- در پژوهش های آینده، جایگاه هویت ملی در آیات و روایات و آموزه های اسلامی بررسی شود و ارتباط آن با هویت اسلامی تبیین شود.
- ۳- با توجه به شرایط جهانی شدن و پیامد های فرهنگی آن و تلاش ماهواره ها و رسانه های غربی برای هویت زدایی و ایجاد تفرقه در کشورهای مسلمان، پیشنهاد می شود مطالعات گسترده ای در سطح استانی و کشوری (بخصوص در استان های مرزی و سنی نشین) صورت گیرد.
- ۴- با توجه به نقش و اهمیت مؤلفه «رضایت از زندگی» در هویت ملی، مسئولین کشور باید توجه جدی تری به این مقوله داشته باشند و با رفع تنگناهای شغلی ، معیشتی و فرهنگی هویت ملی جامعه و بخصوص نوجوانان و جوانان را افزایش دهند.
- ۵- پیشنهاد می شود در پژوهش های آتی از روش های کمی و کیفی (ترکیبی) استفاده شود.
- ۶- ضرورت دارد که در اسناد و مدارک و کتاب های درسی به همه جنبه ها و ابعاد هویت ملی به صورت تمام و کمال توجه شود.

منابع

- احدی، حسن؛ جمهری، فرهاد(۱۳۸۶). **روان شناسی رشد نوجوانی و بزرگسالی (جوانی، میانسالی، پیری)**، تهران: پردیس.
- احمدی، حمید(۱۳۸۴) هویت ملی ایران در گستره تاریخ، **مجموعه مقالات در آمدی بر فرهنگ و هویت ایرانی**، مؤسسه مطالعات ملی به کوشش مریم صنیع اجلال، تهران.
- ادیبی، مهدی؛ جلالی، سیدهادی(۱۳۹۴) مدیریت بدن و هویت ملی جوانان(نمونه ی مورد مطالعه: جوانان شهر ساری، **فصلنامه جامعه شناسی مطالعات جوانان**، سال پنجم، شماره هفدهم، ص ۳۲-۹.
- ازکیا، مصطفی؛ توکلی، محمود(۱۳۸۵). فراتحلیل مطالعات رضایت شغلی در سازمان های آموزشی، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۲۷، ص ۲۶-۱.
- ازغندی، علی رضا؛ محمدی مهر، غلامرضا(۱۳۹۵) بازنمایی هویت ملی در کتاب های فارسی مقطع دبستان، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال هفدهم، شماره ۱، ص ۵۲-۳۹.
- ایمان، محمد تقی؛ گلرمد، مرادی(۱۳۸۸) بررسی رابطه بین رضایت اجتماعی و هویت ملی با تعهد اجتماعی جوانان: مورد مطالعه شهر شیراز، **فصلنامه جامعه شناسی کاربردی**، سال بیستم، شماره ۲، ص ۱۷۴-۱۵۵.
- ایمان، محمد تقی؛ روحانی، علی(۱۳۹۲). هویت اسلامی و هویت های رقیب (هویت جهانی، ملی و قومی) مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه شیراز، **فصلنامه تحقیقات فرهنگی**، دوره ششم، شماره ۱، ص ۱۴۸-۱۲۷.
- اکبری، حسین؛ عزیزی، جلیل(۱۳۸۶). هویت ملی و عوامل مؤثر بر آن در میان دانش آموزان دوره متوسطه، **فصلنامه رفاه اجتماعی**، سال هفتم، شماره ۲، ص ۲۷۷-۲۹۸.
- امینی، محمد و همکاران(۱۳۹۳) تحلیل و ارزیابی هویت ملی و دینی دانشجویان دانشگاه کاشان و علوم پزشکی کاشان، **فصلنامه فرهنگ در دانشگاه اسلامی**، سال چهارم، شماره سوم، ص ۴۳۴-۴۱۳.
- ایشانی، طاهره؛ و حاجی حسین، منیژه(۱۳۹۶). نقش کتاب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی در هویت ملی، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال هیجدهم، شماره ۲، ص ۱۳۱-۱۱۵.
- پاینده، محبوبه؛ جعفر زاده، فروزنده(۱۳۸۹) بررسی رابطه میزان هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان دهدشت، **فصلنامه پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه**، شماره پنجم، ص ۱۲۲-۱۰۱.
- جعفرزاده پور، فروزنده(۱۳۸۹). کتاب های درسی و هویت ملی (فراتحلیل مطالعه های انجام شده درباره کتاب های درسی)، **فصلنامه مطالعات ملی**، شماره ۲، سال یازدهم، ص ۵۴-۳۱.
- جعفری، احمد و همکاران(۱۳۹۳) بررسی عوامل مرتبط با هویت ملی دانش آموزان متوسطه شهر کرج، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال پانزدهم، شماره ۲، ص ۱۶۷-۱۴۲.
- حافظ نیا، محمدرضا و همکاران(۱۳۸۵) تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی (مطالعه موردی: دانشجویان شهر تهران)، **فصلنامه ژئوپلیتیک**، سال دوم، شماره سوم، ص ۲۱-۱.

-حاجیانی، ابراهیم؛ و محمدزاده، حمید رضا(۱۳۹۴) بررسی تأثیر فضای مجازی (اینترنت) بر هویت ملی دانشجویان، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال شانزدهم، شماره ۱، ص ۸۴-۶۷.

-حسینی، مریم و همکاران (۱۳۸۸). نقش رسانه ها در رشد هویت ملی نوجوانان شهر تهران، **فصلنامه پژوهش های ارتباطی**، سال شانزدهم، شماره دوم، ص ۶۴-۳۹.

-حسینی انجدانی، مریم و همکاران(۱۳۹۳). نقش والدین، همسالان، محیط آموزشی و رسانه ها در رشد هویت ملی نوجوانان و جوانان شهر تهران، **فصلنامه مطالعات روان شناختی**، دوره ۱۰، شماره ۲، ص ۱۱۷-۸۹.

-حسینی، مریم؛ درویش، زهرا(۱۳۹۱). بررسی و مقایسه ابعاد عاطفی، شناختی و رفتاری هویت ملی (مطالعه موردی دانش آموزان راهنمایی و متوسطه و دانشجویان شهر تهران)، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال سیزدهم، شماره ۲، ص ۲۶-۳.

-حضرتی، زهرا (۱۳۸۸) هویت ملی ایرانی و جوانان، **فصلنامه علوم رفتاری**، ص ۵۳-۶۵

-حقیقتیان، منصور و همکاران(۱۳۸۹). هویت ملی و برخی عوامل مؤثر بر آن در بین دانش آموزان مقطع متوسطه اصفهان، **فصلنامه جامعه شناسی کاربردی**، سال بیست و دوم، شماره اول، ص ۸۲-۷۱.

-حکمت پور، مریم؛ و صالحی، سیدرضا(۱۳۹۱) بررسی تأثیر نقش خانواده در حفظ هویت ملی و دینی جوانان (مطالعه موردی منطقه ۱ و ۵ شهر تهران)، **مجله مدیریت فرهنگی**، سال ششم، شماره ۱۸، ص ۵۹-۴۹.

-خواجه نوری، بیژن و همکاران(۱۳۸۹). سبک زندگی و هویت ملی (مطالعه موردی: دانش آموزان دبیرستان های شهر شیراز)، **فصلنامه مطالعات ملی**، شماره ۴، سال یازدهم، ص ۱۵۲-۱۲۷.

-ربانی، علی و همکاران(۱۳۸۸) رسانه های جمعی و هویت ملی (مطالعه موردی در دانشجویان دانشگاه اصفهان)، **فصلنامه پژوهش های ارتباطی**، سال شانزدهم، شماره ۲، ص ۹۳-۶۵.

-ربانی، علی و همکاران(۱۳۸۸) رابطه هویت ملی و قومی در بین دانشجویان آذری، کرد و عرب دانشگاه های دولتی ایران، **فصلنامه مسائل اجتماعی ایران**، سال ۱۶، شماره ۶۳، ص ۶۹-۳۳.

-رضایی، احمد و همکاران(۱۳۹۰) جایگاه برنامه های درسی دانشگاهی در تقویت هویت ملی دانشجویان، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال دوازدهم، شماره ۱، ص ۷۱-۵۳.

-رضایی، حسین و همکاران(۱۳۹۴) رابطه استفاده از اینترنت و شکل گیری هویت ملی جوانان شهر همدان، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال شانزدهم، شماره ۲، ص ۱۳۱-۱۱۳.

-رهبری، مهدی و همکاران(۱۳۹۴) هویت ملی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ج.ا.ایران، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال شانزدهم، شماره ۱، ص ۶۶-۴۵.

-زارعی، اقبال و همکاران(۱۳۹۴). بازنمایی هویت ناحیه ای و ملی در کتاب استان شناسی هرمزگان، کردستان و سیستان و بلوچستان، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال شانزدهم، شماره ۴، ص ۱۳۲-۱۱۵.

- زاویه، سعید؛ عزیزی، سیده مهدیه (۱۳۹۲). تصاویر کتابهای درسی و رابطه آنها با هویت ملی و دینی مطالعه کتاب های اول و دوم دبستان، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال چهاردهم، شماره ۴، ص ۱۴۰-۱۲۱.
- ساعی، ایرج؛ عبدمولایی، آتیه (۹۰) بررسی تأثیر سبک های تربیتی والدین بر هویت ملی و اجتماعی دانش آموزان، **فصلنامه علوم رفتاری**، ص ۱۲۸-۱۰۶.
- ساروخانی، باقر؛ ملکیان، محمد (۱۳۹۰) رابطه بین نحوه گذران اوقات فراغت و هویت ملی جوانان شهر تهران، **فصلنامه مطالعات جامعه شناختی ایران**، سال اول، شماره دوم؛ ص ۲۸-۱.
- سفیری، خدیجه و غفوری، معصومه (۱۳۸۸). بررسی هویت دینی و ملی جوانان شهر تهران با تأکید بر تأثیر خانواده، **فصلنامه پژوهش جوانان**، فرهنگ و جامعه، شماره ۲، ص ۲۷-۱.
- شریفی، طیبه و همکاران (۱۳۸۸) بررسی رابطه بین هویت های دینی و ملی با سلامت روانی دانشجویان، **فصلنامه یافته های نو در روان شناسی**، دوره ۴، شماره ۱۴۲، ۱۱-۱۲۵.
- شفیعی تبار، مهدیه و همکاران (۱۳۸۹) رابطه حرمت خود جمعی و هویت ملی در دانشجویان، **فصلنامه روان شناسی کاربردی**، سال ۴، شماره ۳، ص ۱۰۵-۹۶.
- شمشیری، بابک (۱۳۸۷). **درآمدی بر هویت ملی**، شیراز: انتشارات نوید
- شمشیری، بابک؛ نوشادی، محمود رضا (۱۳۸۶) بررسی میزان برخورداری کتاب های فارسی، تاریخ و تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی از مؤلفه های هویت ملی، **فصلنامه مطالعات برنامه درسی**، سال ۲، شماره ۶، ص ۷۸-۵۱.
- صالحی امیری، سید رضا و همکاران (۱۳۹۳) بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای هویت ملی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشجویان مدیریت امور فرهنگی دانشگاه جامع علمی کاربردی رشت)، **فصلنامه راهبرد اجتماعی-فرهنگی**، سال سوم، شماره یازدهم، ص ۱۱۶-۹۷.
- صالحی، ابراهیم؛ طناز، شکیباییان (۱۳۸۶). بررسی میزان توجه به مؤلفه های هویت ملی در کتاب های درسی دوره آموزش ابتدایی، **فصلنامه مطالعات ملی**، دوره ۲۹، سال هشتم، ص ۸۵-۶۴.
- صالحی عمران، ابراهیم و همکاران (۱۳۹۲) بررسی دیدگاه مدیران دوره های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه درباره هویت ملی، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال چهاردهم، شماره ۳، ص ۴۹-۲۵.
- ظروفی، مجید (۱۳۸۸) بررسی ارتباط بین هویت ملی و استفاده از رسانه ها در بین دانشجویان، **فصلنامه مطالعات جامعه شناسی**، سال دوم، شماره پنجم، ص ۱۵۵-۱۳۹.
- عبایی کویایی، محمود و همکاران (۱۳۸۹). رابطه نظام ارزش ها با هویت ملی دانش آموزان، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال یازدهم، شماره ۴، ص ۲۵-۳.
- علی زاده، محمدباقر و همکاران (۱۳۸۹). نقش آموزش در ارتقاء شاخص های هویت ملی؛ (بررسی موردی دانش آموزان شهر زنجان)، **فصلنامه تحقیقات فرهنگی**، دوره سوم، شماره نهم، ص ۲۰۶-۱۸۱.

-غریبیان، زهره و همکاران (۱۳۹۴) بررسی گرایش دانشجویان نسبت به هویت ملی با تأکید بر قومیت، **فصلنامه توسعه فرهنگی-اجتماعی**، دوره چهارم، شماره ۱، ص ۱۷۵-۱۵۱.

-فروتن، یعقوب (۱۳۹۳) الگوهای بازنمایی هویت ملی در سیستم آموزشی ایران، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال پانزدهم، شماره ۱، ص ۲۳-۳.

-فکوهی، ناصر؛ آموسی، مجنون (۱۳۸۸) هویت ملی و هویت قومی در کردستان ایران (مطالعه موردی معیشت اقتصادی و تعلق های هویتی نزد جوانان شاغل در اقتصاد غیر رسمی پیرانشهر)، **فصلنامه پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه**، سال دوم، ص ۷۵-۴۹.

-فیاض، ایراندخت؛ ایمانی، فریبا (۱۳۸۹). بررسی نمادهای هویت ملی در کتاب های درسی تاریخ و علوم اجتماعی دوره متوسطه، **فصلنامه روان شناسی تربیتی**، سال ششم، شماره هفدهم، ص ۶۳-۳۱.

-قاسمی، علی رضا و همکاران (۱۳۹۴). بررسی رابطه احساس عدالت اجتماعی بر هویت ملی جوانان قوم کرد (نمونه ی موردی: شهر قروه)، **فصلنامه جامعه شناسی مطالعات جوانان**، سال پنجم، شماره هفدهم، ص ۱۶۲-۱۴۵.

-گلشن محمودی، محمد رسول، اسکندری، سعید (۱۳۹۱) تأثیر سرمایه اجتماعی بر هویت ملی جوانان در شهر ارسنجان، **فصلنامه علوم رفتاری**، سال اول شماره اول، ص ۹۰-۷۵.

-لطف آبادی، حسین؛ وحیده، نوروزی (۱۳۸۳) بررسی چگونگی نگرش دانش آموزان دبیرستانی و پیش دانشگاهی ایران به جهانی شدن و تأثیر آن بر ارزش ها و هویت دینی و ملی آنان، **مجله نوآوری های آموزشی**، شماره ۹، ص ۱۱۹-۸۸.

-لقمان نیا، مهدی؛ همکاران (۱۳۹۰) شناسایی مؤلفه های هویت ملی در برنامه های درسی بر اساس نظریه داده بنیاد، **فصلنامه نوآوری های آموزشی**، شماره ۴۰، سال دهم، ص ۵۵-۳۳.

-لقمان نیا، مهدی؛ خامسان، احمد (۱۳۸۹) جایگاه هویت ملی در نظام آموزش و پرورش ایران، **فصلنامه تحقیقات فرهنگی**، دوره سوم، شماره دوم، ص ۱۷۱-۱۴۲.

-لقمان نیا، مهدی و همکاران (۱۳۹۱). توافق و عدم توافق در زمینه مؤلفه های هویت ملی و تلویحات آن در نظام آموزش و پرورش ایران، **فصلنامه پژوهش در برنامه ریزی درسی**، سال نهم، دوره دوم، ص ۵۷-۳۸.

-محمدبخش، بهمن و همکاران (۱۳۹۰). جهانی شدن و هویت ملی دانشجویان دانشگاه تبریز، **فصلنامه رفاه اجتماعی**، سال یازدهم، شماره ۴۳، ص ۳۴-۷.

-مسعود نیا، حسین و همکاران (۱۳۹۳) بررسی رابطه هویت ملی و قومی (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه تهران)، **فصلنامه مطالعات توسعه فرهنگی-اجتماعی**، دوره سوم، شماره دوم، ص ۱۶۵-۱۳۹.

-ملکی، امیر؛ عباسپور، علیرضا (۱۳۸۷) بررسی جامعه شناختی نگرش جوانان نسبت به هویت ملی و مؤلفه های آن، **فصلنامه دانش انتظامی**، سال دهم، شماره دوم، ص ۱۷۶-۱۵۹.

-مصطفوی، فرحناز (۱۳۹۴) نقش اینترنت در شکل گیری هویت ملی با ارائه مدل تحلیلی (مورد مطالعه جوانان ۳۰-۱۸ شهر کاشان)، **فصلنامه جامعه شناسی مطالعات جوانان**، سال ششم، شماره نوزدهم، ص ۱۵۶-۱۳۷.

- مصراآبادی، جواد و همکاران(۱۳۹۴) تعیین ابعاد هویت ملی قومیتی و مقایسه ابعاد هویت قومی، ملی و جهانی دانشجویان قومیت های مختلف، **فصلنامه مطالعات فرهنگی**، سال دهم، ص ۴۸-۲۷.
- معدنی، سعید؛ مظفر، نسیم(۱۳۹۱) بررسی عوامل تأثیر گذار بر هویت ملی دانش آموزان، **فصلنامه علوم رفتاری**، سال چهارم، شماره دوم، ص ۱۲۳-۱۱۳.
- مقیمي اعظم؛ امینی، مجید(۱۳۹۱). بررسی نگرش جوانان یزدی نسبت به مؤلفه های هویت ملی و عوامل مؤثر بر آن، **فصلنامه جامعه شناسی مطالعات جوانان**، سال سوم، شماره ششم، ص ۱۶۸-۱۵۵.
- موحد، مجید؛ صالحی، رزگار(۱۳۹۲). دینداری و نگرش نسبت به هویت ملی در میان نوجوانان شهرهای بانه و قروه، **فصلنامه جامعه شناسی مطالعات جوانان**، سال چهارم، شماره دوازدهم، ص ۱۷۲-۱۵۱.
- موحد، مجید؛ کاووسی، فرزانه(۱۳۹۰). عوامل فرهنگی - اجتماعی مرتبط با هویت ملی نوجوانان شهر اهواز، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال دوازدهم، شماره ۱۳۲، ۲-۱۱۳.
- موحد، مجید و همکاران(۱۳۹۳). بررسی رابطه هویت قومی و ملی با تأکید بر نقش دینداری: نمونه موردی دانش آموزان متوسطه شهر یاسوج، **فصلنامه جامعه شناسی کاربردی**، سال بیست و پنجم، شماره دوم، ص ۱۸۸-۱۷۱.
- مهرمند، احمد و همکاران(۱۳۸۹). بررسی جامعه شناختی میزان رابطه هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان آذری زبان شهر ارومیه، **فصلنامه مطالعات اجتماعی**، ص ۱۲۰-۸۹.
- نوشادی، محمودرضا و همکاران(۱۳۹۰) نقش کتاب تعلیمات اجتماعی پنجم دبستان و سوم راهنمایی در شکل گیری هویت ملی، **مجله پژوهش های برنامه درسی**، دوره اول، شماره اول، ۱۶۷-۱۳۹.
- نوروزی، رضاعلی و همکاران(۱۳۹۳). بررسی رابطه بین مؤلفه های برنامه درسی پنهان و هویت ملی دانش آموزان متوسطه، **فصلنامه پژوهش در برنامه ریزی درسی**، سال یازدهم، دوره دوم، ص ۱۲۱-۱۱۰.
- نیازی، محسن(۱۳۹۰) نقش ماهواره و برنامه های ماهواره های در فرسایش هویت فردی، اجتماعی، ملی و دینی شهروندان شهر کاشان، **فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات**، ۲۲، ۷، ص ۲۱۱-۱۸۲.
- نیک ملکی، محمد؛ مجیدی، حسن(۱۳۹۲) شبکه های ماهواره ای فارسی زبان و هویت ملی و اسلامی جوانان، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال چهاردهم، شماره ۲، ص ۱۶۸-۱۴۵.
- وحید، فریدون و همکاران(۱۳۹۱) تأثیر وسایل ارتباط جمعی بر همبستگی ملی جوانان و هویت ایرانی، **مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران**، سال چهارم، شماره چهارم، ص ۱۳۲-۱۲۳.
- هاشمی، سید ضیاء؛ قربانعلی زاده، مزده(۱۳۹۳). هویت ملی در کتب مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی، **فصلنامه مطالعات ملی**، سال پانزدهم، شماره ۴، ص ۷۱-۴۹.
- Berzonsky, M. D. (1990). Self-construction over the lifespan: A process perspective on identity formation. In G. J. Neimeyer & R. A. Neimeyer (Eds.). *Advances in Personal Construct Psychology* (vol. 1, pp. 155-186). Greenwich CT: JAI.

-Lindgreen, A.; Palmer, R.; Vanhamme, J. (2004). "Contemporary marketing practice: theoretical ropositions and practical implications". *Marketing Intelligence and Planning*. (22) 6: 673-692. (ISSN 0263-4503).

-Jensen, L. & Allen, M. (1996). Meta-synthesis of qualitative findings. *Qualitative Health Research*, 6(4): 553–560.

-Vander zanden, James w.(1987) *Social Psychology. 4th edition*. New York: Random House,Inc

Zimmer L. (2006) "Qualitative meta-synthesis: A question of dialoguing with texts", *Journal of Advanced Nursing*, 53(3): 311-318.

